

Fauna and Larval Habitat Characteristics of Mosquitoes (Diptera: Culicidae) in Ardabil Province, Northwestern Iran

Moradi-Asl E^{*1}, Hazrati S¹, Vatandoost H², Emdadi D³, Ghorbani E³, Ghasemian A³, Rafiee M³, Panahi A³, Shokri A³

1. Department of Public Health, School of Public Health, Ardabil University of Medical Science, Ardabil, Iran

2. Department of Medical Entomology and vector control, School of Public Health, Tehran University of Medical Science, Tehran, Iran

3. Ardabil Health Center, Ardabil University of Medical Science, Ardabil, Iran

* **Corresponding author.** Tel: +989143546796, Fax: +9845433512004, E-mail: moradiasl83@yahoo.com

Received: Jun 21, 2017 Accepted: Jan 16, 2018

ABSTRACT

Background & objectives: Mosquitoes transmit the important diseases such as Malaria, West Nile, Yellow Fever, Dengue fever, Rift Valley Fever, Sand Biz and Dirofilariasis. Sand Biz and Dirofilariasis disease were reported from North regions of Iran. The aim of this study was the determination of fauna and distribution of culicidae family larvae in Ardabil province.

Methods: This cross-sectional study was conducted in the year 2016. Thirty-three areas were randomly selected from 10 counties. Larvae samples were collected during the seasonal activity of mosquitoes 2 times per month. After the collection of mosquitos, microscopic slides were prepared and identified using valid keys.

Results: In total, 2087 larvae were collected from 33 different areas that included 13 species from 4 genus (Anopheles, Aedes, Culex and Culiseta). Most observed genus were Culex (82%) and the lowest genus were Aedes (2.43%). In this study, *Ae. flaviscence* was reported for first time in the Ardabil province.

Conclusion: The Culex genus was the most common larva collected in this study and Culex Pippins with 59% was the dominant species of Ardabil province.

Keywords: Culicidae; Fauna; Larva Habitat; Ardabil

بررسی فون و زیستگاه‌های لاروی پشه‌ها (دوبالان: کولیسیده‌ها) در شمال غرب ایران

اسلام مرادی اصل^{۱*}، صادق حضرتی^۱، حسن وطندوست^۲، داریوش امدادی^۳، اسماعیل قربانی^۳،
امیر قاسمیان^۳، مهدی رفیعی^۳، اصغر پناهی^۳، اکبر شکری^۳

۱. گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، ایران

۲. گروه حشره شناسی پزشکی و مبارزه با ناقلین، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران

۳. مرکز بهداشت استان اردبیل، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، ایران

* نویسنده مسئول. تلفن: ۰۹۱۴۳۵۴۶۷۹۶ فکس: ۰۴۵ ۴۳۵۱۲۰۰۴ ایمیل: moradiasl83@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: بیماری‌های مهمی از جمله مالاریا، وست نایل، تب زرد، تب دانگ، تب دره ریفت، سند بیز و دایروفیلاریا توسط پشه‌ها منتقل می‌شوند. بیماری ویروسی سند بیز و وست نایل از قسمت‌های مختلفی در شمال ایران گزارش شده است. هدف از این مطالعه تعیین فون پشه‌های کولیسیده و پراکندگی آنها در مناطق مختلف استان اردبیل می‌باشد.

روش کار: این مطالعه بصورت تحلیلی-مقطعی در سال ۱۳۹۵ اجرا گردید. تعداد ۳۳ منطقه بصورت تصادفی از ۱۰ شهرستان انتخاب گردید و در طول فصل فعالیت پشه‌ها در منطقه ۲ نوبت در هر ماه اقدام به جمع آوری نمونه‌های لاروی گردید و اسلاید میکروسکوپی تهیه و به کمک منابع و کلیدهای شناسایی معتبر تشخیص داده شدند.

یافته‌ها: تعداد ۲۰۸۷ لارو در طول مطالعه از ۳۳ منطقه مختلف در استان جمع آوری گردید که ۱۳ گونه از ۴ جنس (آنوفل، کولکس، آدس و کولیستا) بودند. بیشترین جنس (۸۲٪) مربوط به کولکس‌ها و کمترین جنس (۲/۴۳٪) آدس‌ها بودند که گونه آ. فلاویسنس برای اولین بار از استان اردبیل گزارش می‌گردد.

نتیجه گیری: اکثر گونه‌های صید شده در این مطالعه متعلق به جنس کولکس بودند که گونه کولکس پیپینس هم با ۵۹ درصد گونه غالب استان اردبیل معرفی گردید.

واژه‌های کلیدی: کولیسیده، فون، زیستگاه لاروی، اردبیل

پذیرش: ۹۶/۱۰/۲۶

دریافت: ۹۶/۳/۳۱

مقدمه

تب دره ریفت، سند بیز و دایروفیلاریا توسط پشه‌ها منتقل می‌شوند که بیماری ویروسی سند بیز و وست نایل از قسمت‌های مختلفی در شمال ایران گزارش شده است (۵-۸). تراکم پشه‌ها در یک محیط بسته به تعامل بین زیستگاه‌های لاروی در محیط آب و شرایط اکولوژیکی منطقه دارد و هرچه زیستگاه‌های لاروی بیشتر باشد تراکم بالغین نیز در محیط بیشتر می‌شود (۹، ۱۰). در استان اردبیل مطالعات محدودی در زمینه فون کولیسیده‌ها صورت گرفته است و نقش بیماری‌زایی پشه‌های کولیسیده مشخص نگردیده

خانواده کولیسیده‌ها از راسته دوبالان می‌باشد که طبق آخرین تقسیم بندی حداقل دارای ۳۵۴۳ گونه و ۱۱۲ جنس در دو زیر خانواده آنوفلینه و کولیسینه قرار می‌گیرند (۱). ۷ جنس، ۶۴ گونه و ۳ زیر گونه از خانواده کولیسیده‌ها در ایران شناسایی شده است (۳، ۲). خونخواری و خصوصیات زیست شناسی متفاوتی که پشه‌ها دارند باعث شده که از نظر انتقال بیماری به انسان جزو مهمترین ناقلین باشند (۴). بیماری‌های مهمی از جمله مالاریا، وست نایل، تب زرد، تب دانگ،

است. در سال ۲۰۰۶ آذری و همکاران فون پشه‌های کولیسیده و آلودگی آنها به دایروفلاریا را مورد بررسی قرار دادند که ۲۰ گونه و ۷ جنس را شناسایی کردند (۱۱). با توجه به تغییرات آب و هوایی و تنوع زیستی در استان اردبیل بایستی مطالعات بیشتری در مورد پشه‌های کولیسیده و نقش آنها در انتقال بیماری‌های مهم بویژه آروویروسی صورت گیرد که این مطالعه هم در راستای تعیین فون پشه‌های کولیسیده و پراکندگی آنها در مناطق مختلف استان طراحی و اجرا گردید.

روش کار

این مطالعه بصورت توصیفی- مقطعی از اردیبهشت تا آبان ۱۳۹۵ اجرا گردید. برای تهیه نقشه پراکندگی لاروها در استان از نرم افزار Arcmap10.2.2 استفاده شد. استان اردبیل با مساحت ۱۷۹۵۳ کیلومتر مربع (حدوداً ۱/۰۹ درصد از مساحت کل کشور) و ارتفاع ۱۳۳۸ متر از سطح دریا و در ۲۵۱۴/۳۸ شمالی و ۲۹۷۳/۴۸ شرقی در شمال غرب ایران قرار گرفته است. بر طبق آخرین تقسیمات کشوری، شامل ۱۰ شهرستان، ۲۵ بخش، ۲۱ شهر و ۶۶ دهستان می‌شود. استان اردبیل در محور طول جغرافیایی با گسترش (یک درجه و ۳۵ دقیقه)، همراه با عامل ارتفاع دشت‌ها و کوهستان‌های آن در ترکیبی هماهنگ با همجواری دریای خزر بوده و گستردگی زیاد در جهت شمال- جنوب در عرض جغرافیایی (۲ درجه و ۳۱ دقیقه) تنوع آب و هوایی زیادی به استان اردبیل بخشیده است حدود دوسوم آن دارای بافت کوهستانی با اختلاف ارتفاع زیاد و بقیه را مناطق هموار و پست تشکیل می‌دهند. بطوری که شمال استان (مغان) با ارتفاع کم دارای آب و هوای نسبتاً گرم و مناطق مرکزی و جنوبی دارای آب و هوای کوهستانی سرد می‌باشند (۱۳، ۱۲). در این مطالعه تعداد ۳ روستا (یک روستا ثابت و دو روستا متغیر) از هر شهرستان از مناطق جغرافیایی مختلف (شمال، جنوب، شرق و غرب) از ۱۰

شهرستان انتخاب گردیدند و در طول فصل فعالیت پشه‌ها در منطقه ۲ نوبت در هر ماه در طول مطالعه اقدام به جمع‌آوری نمونه‌های لاروی گردید. لاروها با استفاده از روش ملاقه زنی و با ملاقه ای استاندارد به حجم ۳۵۰ میلی لیتر از انواع لانه‌های لاروی طبیعی و مصنوعی جمع‌آوری شدند. در هر زیستگاه نمونه‌گیری از قسمت‌های مختلف آن صورت گرفت و تعداد ملاقه‌های زده شده در هر زیستگاه ۱۰ بار بود. در مورد چاه‌های آب از سطل و در مورد لانه‌های لاروی محدود مانند حفره داخل تنه درختان از قطره چکان نیز استفاده گردید. لاروهای جمع‌آوری شده در محلول لاکتوفنل نگهداری شدند و پس از گذشت حدود یک هفته و شفاف شدن لاروها، با استفاده از مایع برلیز از آنها اسلاید میکروسکوپی تهیه و با استفاده از میکروسکوپ و به کمک منابع و کلیدهای شناسایی معتبر بررسی شدند.

یافته ها

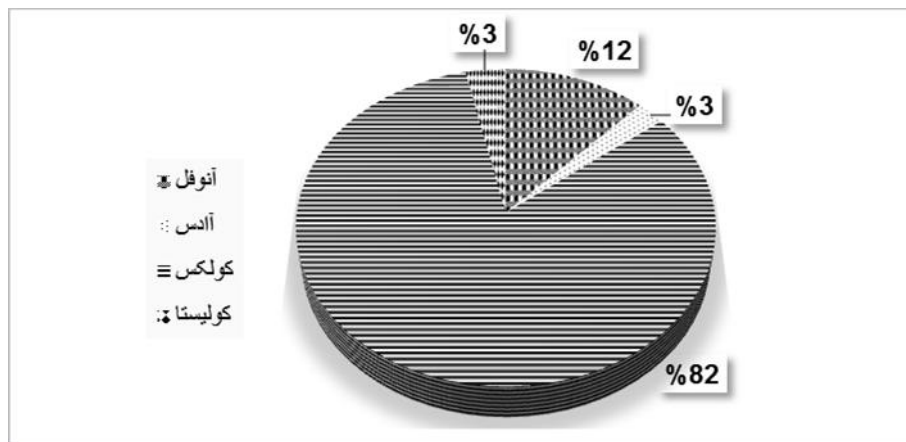
تعداد ۲۰۸۷ لارو در طول مطالعه از ۳۳ منطقه مختلف در استان جمع‌آوری گردیدند که ۱۳ گونه از ۴ جنس (آنوفل، کولکس، آدس و کولیستا) بودند. بیشترین جنس (۸۲٪) مربوط به کولکس‌ها و کمترین جنس (۲/۴۳٪) آدس‌ها بودند (نمودار ۱). از جنس آنوفل‌ها ۲ گونه آ. ماکولی پنیس و آ. کلاویژر، از جنس کولکس ۷ گونه ک. هورتنسیس، ک. مدستوس، ک. پینس، ک. تیلری، ک. پرکسیکوس، ک. ترای تینورینکوس و ک. میمی تکوس و از جنس آدس ۳ گونه آ. کاسپیوس، آ. وگزنس و آ. فلاویسنس که برای اولین بار از استان اردبیل گزارش می‌گردد و از جنس کولیستا یک گونه شامل ک. لونجی یا دولاتا شناسایی شدند. بیشترین وفور لاروی مربوط به گونه کولکس پینس (۵۸/۷٪) و کمترین وفور مربوط به آدس وگزنس (۰/۲۳٪) بود. بیشترین تنوع گونه ای در شهرستان‌های پارس آباد و خلخال و کمترین در شهرستان نمین صید گردید. بیشترین لارو (۲۶/۸۶٪)

از پارس آباد و کمترین لارو (۲/۸٪) از نمین صید شد (جدول ۱). از ۳۳ منطقه نمونه برداری شده جنس کولکس از ۹۷ درصد نقاط و آنوفل از ۵۷/۷ درصد و کولیستا از ۲۱/۲ درصد و جنس آادس از ۲۱ درصد نقاط صید شدند (نقشه ۱). بیش از ۸۷ درصد لاروها از زیستگاه‌های طبیعی صید شدند و از بین ۴ جنس لاروهای جنس آادس نسبت به سایر جنس‌ها بیشتر از زیستگاه‌های مصنوعی صید شده بودند. ۴۹ درصد

لاروها از مکان‌های نیمه سایه و ۲۶ درصد از زیستگاه‌های آفتابی صید شدند. آب ۷۰ درصد زیستگاه‌ها کدر و ۳۰ درصد شفاف بودند و بستر زیستگاه‌های لاروی در بیش از ۵۰ درصد خاک رسی بودند. از خصوصیات دیگر زیستگاه‌های لاروی در این مطالعه ۶۳ درصد زیستگاه‌ها از نوع دائمی و بیش از ۸۰ درصد دارای آب راکد بوده و ۶۹ درصد دارای پوشش گیاهی متفاوت بودند (جدول ۳).

جدول ۱. مناطق مختلف صید لارو پشه‌ها در شهرستان‌های استان اردبیل ۱۳۹۵

جنس پشه	اردبیل	مشگین شهر	پارس آباد	گرمی	بيله سوار	خلخال	کوثر	نیر	نمین	سرعین
آنوفل	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
کولکس	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
آادس	-	-	*	-	*	*	-	-	-	*
کولیستا	-	*	*	*	-	*	*	-	-	-

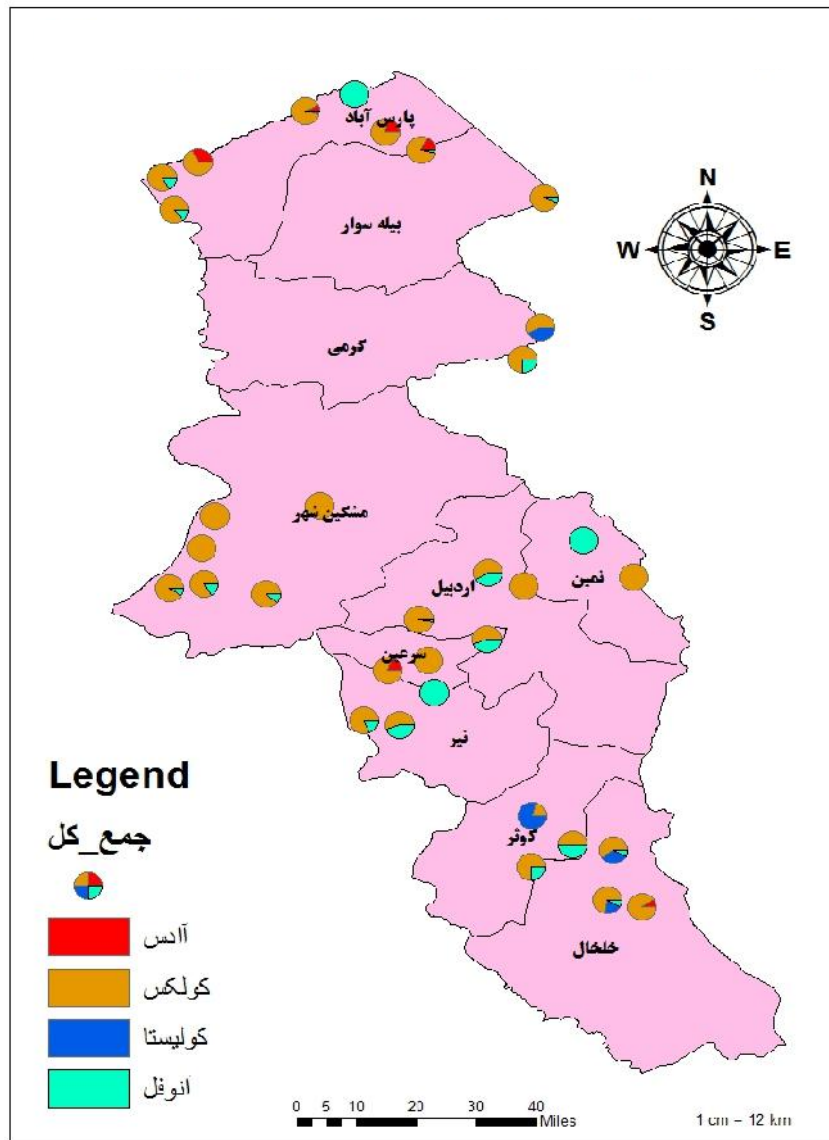
نمودار ۱. درصد لاروهای صید شده بر حسب جنس در استان اردبیل

جدول ۲. تعداد و نوع گونه لاروهای صید شده در استان اردبیل ۱۳۹۵

درصد	جمع	گرمی	مشکین شهر	نیر	نمین	اردبیل	پارس آباد	خلخال	سرعین	بيله سوار	کوثر	گونه پشه
۴	۸۷	۱۱	۱۵	۶	۱۰	۴	۲۰	۱	۳	۳	۱۴	<i>Anopheles.claviger</i>
۸	۱۷۵	۱۸	۳۰	۱۵	۱۵	۱۴	۳۱	۶	۱۲	۲	۳۲	<i>An.maculipennis</i>
۳,۲	۵۰	۰	۸	۲	۰	۶	۱۴	۱۲	۰	۰	۸	<i>Culex.modestus</i>
۵/۴	۱۱۸	۸	۱۲	۱۶	۰	۱۲	۲۶	۱۴	۴	۷	۱۹	<i>cx.hortensis</i>
۵۸/۷	۱۲۷۹	۱۸	۲۱۷	۹	۳۶	۲۳۶	۳۸۱	۲۳۱	۰	۷۲	۷۹	<i>cx.pipiensis</i>
۱۳/۸	۳۰۱	۱۰	۶۸	۱۸	۰	۱۶	۵۷	۳۷	۴۱	۵	۴۹	<i>cx.theileri</i>
۰/۸۳	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۶	۰	۰	۱۰	۲	<i>cx.perexiguus</i>
۰/۶۹	۱۵	۲	۰	۰	۰	۰	۶	۰	۰	۶	۲	<i>cx.tritaeniorhynchus</i>
۰/۳۷	۸	۰	۰	۰	۰	۲	۶	۰	۰	۰	۰	<i>cx.mimeticus</i>
۱/۷	۳۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳	۱	۳	۱۰	۰	<i>Aedes.caspius</i>
۰/۵	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۱	۰	۲	۰	<i>Ae.flavescens</i>
۰/۲۳	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۰	۰	<i>Ae.vexans</i>
۳/۴	۷۴	۱۰	۱۵	۰	۰	۰	۲	۳۲	۰	۰	۱۵	<i>Culiseta.longiareolata</i>
۱۰۰	۲۱۷۸	۷۷	۳۶۵	۶۶	۶۱	۲۹۰	۵۸۵	۳۳۵	۶۳	۱۱۷	۱۲	جمع
-	۱۰۰	۳/۵۳	۱۶/۷۶	۳	۲/۸	۱۳/۳	۲۶/۸۶	۱۵/۳۸	۲/۹	۵/۳۷	۱۰	درصد

جدول ۳. مشخصات زیستگاه لاروهای صید شده پشه‌ها در استان اردبیل ۱۳۹۵

مشخصات زیستگاه لاروی	<i>Cs. longiareolata</i>	<i>Ae. vexans</i>	<i>Ae. flavescens</i>	<i>Ae. Caspius</i>	<i>Cx.mimeticus</i>	<i>Cx.tritaeniorhynchus</i>	<i>Cx.perexiguus</i>	<i>Cx.theileri</i>	<i>Cx.pipiens</i>	<i>Cx.modestus</i>	<i>Cx.hortensis</i>	<i>An. maculipennis</i>	<i>An. claviger</i>
نوع زیستگاه	دایمی (%)	۳۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵	۲۹	۷۱	۶۸	۷۵	۷۱/۵	۹۲	۸۹
	موقتی (%)	۳۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵	۲۹	۲۸/۵	۳۲	۲۵	۲۸/۵	۸	۱۱
آب	جریان (%)	۳۵	۰	۰	۰	۱۵	۱۵/۵	۱۴	۳۳	۲۷	۳۰	۱۵	۸
	ساکن (%)	۶۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۵	۸۴/۵	۸۶	۶۷	۷۳	۷۰	۸۵	۹۲
پوشش گیاهی	ندارد (%)	۳۴	۱۰۰	۷۵	۵۴	۲۱/۵	۱۹	۲۲/۵	۲۳	۱۵	۲۲/۵	۷	۴
	دارد (%)	۶۶	۰	۲۵	۱۶	۷۸/۵	۸۱	۷۶/۵	۷۷	۸۵	۷۶/۵	۹۳	۹۶
نوع بستر	رسی (%)	۷۴	۱۰۰	۷۵	۶۷	۷۰	۴۴	۴۷	۴۳	۴۵	۴۷	۴	۴۵
	ماسه (%)	۱۲	۰	۲۵	۳۳	۲۰	۲۵	۲۰	۲۰	۳۵	۲۰	۲۵	۵
	سنگلاخ (%)	۱۴	۰	۰	۰	۱۰	۳۱	۳۷	۳۷	۱۵	۲۳	۷۱	۵۰
کیفیت آب	کدر (%)	۶۰	۵۰	۵۰	۵۰	۸۰	۳۰	۲۵	۲۵	۱۰	۵	۱۵	۶
	شفاف (%)	۴۰	۵۰	۵۰	۵۰	۲۰	۷۰	۷۵	۷۵	۹۰	۹۵	۸۵	۹۴
وضعیت نور	آفتابی (%)	۳	۱۰۰	۵۰	۱۱/۵	۴۰	۳۸	۱۵	۲۶	۱۲	۲۶	۳۵	۲
	سایه دار (%)	۲۷	۰	۵۰	۳۴/۵	۲۰	۱۷	۱۹	۱۷	۱۷	۲۰	۲۰	۳۵
خورشید	نیمه سایه (%)	۷۰	۰	۰	۵۴	۴۰	۴۵	۶۶	۵۴	۶۱	۵۴	۴۵	۶۳
ساختار زیستگاه	طبیعی (%)	۹۵	۱۰۰	۷۵	۸۴	۷۵	۸۷/۵	۹۵/۵	۸۶	۷۸	۸۶	۸۰	۹۸
	مصنوعی (%)	۵	۰	۲۵	۱۶	۲۵	۱۲/۵	۴/۵	۱۴	۲۲	۱۴	۲۰	۲

نقشه ۱. نقشه پراکندگی لارو پشه‌های صید شده خانواده کولیسیده در استان اردبیل ۱۳۹۵

بحث

۴ جنس و ۱۳ گونه در این مطالعه شناسایی شدند که بیشترین جنس کولکس و کمترین جنس آداس بودند. در این مطالعه آداس فلاویسنس برای اولین بار از استان اردبیل گزارش شد که قبلاً فقط یکبار توسط زعیم و همکاران در سال ۱۹۷۳ در آذربایجان غربی برای یک بار گزارش شده بود (۱۴) ولی در این مطالعه این گونه جدید از سه منطقه پارس آباد، خلخال و سرعین گزارش گردید و نشان‌دهنده این است که گونه آ. فلاویسنس بیشتر در شمال غربی

ایران زندگی می‌کند. بیشترین تنوع و بیشترین وفور لاروی کولیسیده‌ها در شمال استان اردبیل شناسایی گردید. نتایج نشان می‌دهند بیشترین لارو مربوط به گونه کولکس پپینس بود که در تمام مناطق استان وفور لاروی اش بالا بود. با توجه به وفور بالای جنس‌های کولکس در این منطقه لزوم توجه به بیماری‌های منتقله بوسیله کولکس‌ها بایستی بیشتر مدنظر قرار گیرد و مطالعات لازم در این مورد صورت گیرد. آذری حمیدیان در یک مطالعه دو ساله در استان اردبیل تعداد ۲۰ گونه را شناسایی کرده بود

که بیشترین گونه کولکس تیلری بود (۱۱). در مطالعه نیکوکار هم بیشترین لارو صید شده در استان مازندران کولکس پینس می‌باشد (۱۵)، ولی در مطالعه ثقفی پور در قم بیشترین گونه آنوفل کلاویژر می‌باشد (۱۶). این نتایج نشان می‌دهد که وفور کولکس پینس در قسمت‌های شمالی و شمال غربی ایران بیشتر است. در بین گونه‌های صید شده آنوفل، وفور لاروی آ.ماکولی پنیس دو برابر گونه دیگری بود و با توجه به اینکه این گونه ناقل اصلی بیماری مالاریا در شمال و شمال غربی ایران است در نتیجه این مطالعه تایید کننده مطالعات قبلی می‌باشد (۱۸، ۱۷). ۳ درصد کل لاروهای صید شده گونه‌های آادس می‌باشد و با توجه به اینکه این گونه‌ها ناقلین مهمی از نظر بیماری‌های آربوویروسی هستند (۲۰، ۱۹) و چون اکثر لاروهای صید شده از زیستگاه‌های مصنوعی بود، لذا بایستی در منطقه اردبیل از نظر فون آادس‌ها مطالعه بیشتری صورت گیرد ولی بیشتر لاروهای جنس کولکس، آنوفل و کولیستا در این مطالعه در زیستگاه‌های طبیعی صید گردیدند که در مطالعات نیکوکار (۲۱)، کثیری (۲۲) و ثقفی پور (۱۶) هم بیشتر لاروهای صید شده در زیستگاه‌های طبیعی گزارش شده است. نتایج این مطالعه نشان داد که بیشتر زیستگاه‌ها دائمی بودند و این به احتمال زیاد در

وفور پشه‌ها موثر می‌باشد و بیش از ۵۰ درصد زیستگاه‌ها دارای پوشش‌های گیاهی مختلف بودند. نتایج مطالعات دهقانی (۲۴، ۲۳) نیز همسو با نتایج این مطالعه بودند.

نتیجه گیری

۸۲ درصد گونه‌های صید شده را جنس کولکس در این مطالعه تشکیل داد که گونه کولکس پینس هم با ۵۹ درصد گونه غالب استان اردبیل می‌باشد. در این مطالعه ۳ گونه از جنس آادس معرفی گردیدند که یک گونه آادس فلاویسنس برای اولین بار گزارش و به لیست گونه‌های استان اضافه گردید که این امر می‌تواند منجر به انجام مطالعات بیشتری در مورد نقش آنها در بیماری‌های مختلف گردد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از زحمات همکاران محترم در مراکز بهداشتی و درمانی شهرستان‌ها تقدیر و تشکر بعمل آورند. این مقاله قسمتی از طرح تحقیقاتی به شماره ۹۵۰۲ بود که با حمایت مالی معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل طراحی و اجرا گردید.

References

- 1- Harbach RE. The phylogeny and classification of Anopheles. In Anopheles mosquitoes-new insights into malaria vectors 2013. InTech:1-55.
- 2- Azari-Hamidian S. Checklist of Iranian mosquitoes (Diptera: Culicidae). Journal of Vector Ecology. 2007;32(2):235-42.
- 3- Kazemi SM, Karimian F, Davari B. Culicinae mosquitoes in Sanandaj county, Kurdistan province, western Iran. Journal of vector borne diseases. 2010;47(2):103.
- 4- Lane RP, Crosskey RW. Medical insects and arachnids. Springer Science & Business Media; 2012; 6.
- 5- Naficy K, Saidi S. Serological survey on viral antibodies in Iran. Tropical and geographical medicine. 1970;22(2):183-8.
- 6- Saidi S, Tesh R, Javadian E, Nadim A. The prevalence of human infection with West Nile virus in Iran. Iranian Journal of Public Health. 1976;5(1):8-13.
- 7- Vinogradova EB. Culex pipiens pipiens mosquitoes: taxonomy, distribution, ecology, physiology, genetics, applied importance and control. Pensoft Publishers; 2000;2:125-9.

- 8- World Health Organization. Integrated vector management WHO regional officer for Eastern Mediterranean, Cairo. 2004.
- 9- Juliano SA. Species interactions among larval mosquitoes: context dependence across habitat gradients. *Annual review of entomology*. 2009;54:37-9.
- 10-Nikookar SH, Moosa-Kazemi SH, Oshaghi MA, Vatandoost H, Yaghoobi-Ershadi MR, Enayati AA, Motevali-Haghi F, Ziapour SP, Fazeli-Dinan M. Biodiversity of culicid mosquitoes in rural Neka township of Mazandaran province, northern Iran. *Journal of vector borne diseases*. 2015;52(1):63.
- 11-Azari-Hamidian S, Yaghoobi-Ershadi MR, Javadian E, Abai MR, Mobedi I, Linton YM, Harbach RE. Distribution and ecology of mosquitoes in a focus of dirofilariasis in northwestern Iran, with the first finding of filarial larvae in naturally infected local mosquitoes. *Medical and veterinary entomology*. 2009;23(2):111-21.
- 12-Moradi-Asl E, Hanafi-Bojd AA, Rassi Y, Vatandoost H, Mohebbi M, Yaghoobi-Ershadi MR, Habibzadeh S, Hazrati S, Rafizadeh S. Situational Analysis of Visceral Leishmaniasis in the Most Important Endemic Area of the Disease in Iran. *J Arthropod-Borne Dis*. 2017; 11(4): 482-496.
- 13-Moradiasl E, Rassi Y, Hanafi-Bojd AA, Vatandoost H, Saghaipour A, Adham D, Aabasgolizadeh N, Omid Oskouei A, Sadeghi H. The Relationship between Climatic Factors and the Prevalence of Visceral Leishmaniasis in North West of Iran. *International Journal of Pediatrics*. 2018;6(2):7169-78.
- 14-Zaim M, The distribution and larval habitat characteristics of Iranian Culicinae, *Journal of the Aunnrcu Moseurro Coltnor, Assocrlrron* 1987,3 (4):568-573.
- 15-Nikookar SH, Azari-Hamidian S, Fazeli-Dinan M, Nasab SN, Aarabi M, Ziapour SP, Enayati A. Species composition, co-occurrence, association and affinity indices of mosquito larvae (Diptera: Culicidae) in Mazandaran Province, northern Iran. *Acta tropica*. 2016; 157:20-9.
- 16-Saghaipour A, Abai MR, Farzinnia B, Nafar R, Ladonni H, Azari-Hamidian S. Mosquito (Diptera: culicidae) fauna of Qom Province, iran. *Journal of arthropod-borne diseases*. 2012;6(1):54.
- 17-Horsfall WE. Mosquitoes. Their Bionomics and Relation to Disease. Mosquitoes. Their Bionomics and Relation to Disease. 1955.
- 18-Kalandadze LP, Kaviladze OP. On the blood-sucking mosquitoes of the western part of the Iran Azerbaijan. *Meditinskaya Parazitologiya i Parazitarnye Bolezni*. 1947;16(1):57-65.
- 19-Yates MG. The biology of the tree-hole breeding mosquito *Aedes geniculatus* (Olivier)(Diptera: Culicidae) in southern England. *Bulletin of Entomological Research*. 1979;69(4):611-28.
- 20-Gad AM, Farid HA, Ramzy RR, Riad MB, Presley SM, Cope SE, Hassan MM, Hassan AN. Host feeding of mosquitoes (Diptera: Culicidae) associated with the recurrence of Rift Valley fever in Egypt. *Journal of medical entomology*. 1999; 36 (6):709-14.
- 21-Nikookar SH, Moosa-Kazemi SH, Yaghoobi-Ershadi MR, Vatandoost H, Oshaghi MA, Ataei A, Anjamrooz M. Fauna and larval habitat characteristics of mosquitoes in Neka County, Northern Iran. *Journal of arthropod-borne diseases*. 2015; 9 (2):253.
- 22-Kassiri H, Amani H. Bionomics and breeding places of the genus *Anopheles* (Diptera: Culicidae) in Mahroo and Sepid-Dasht districts, Luristan province, western Iran. *Zahedan university of medical science J*, 2012;14(8):11-7.
- 23-Dehghan H, Moosakazemi SH, Zahirnia AH, Davari B, Sharifi F, Mousakazemi S, Zaim M, Zahraii A. Fauna and ecology of Culicidae of the Zarrin- Shahr and Mobarakeh area in Isfahan province. *Armaghan Danesh*, 2000; 5: 46-54.
- 24-Dehghan H, Moosa-Kazemi SH, Sadraei J. Ecological survey on dominant species *Culex pipiens* complex (Diptera:Culicidae) and its control in Yazd county. 7th National and 2nd regional conference on parasitology and parasitic diseases in Iran, Tehran University of medical sciences. 2010.